

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 105:3

Onder redactie van Prof. Dr. K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. H. Bergema, Karoeni; Dr. F. A. den Boeft, Rotterdam; Dr. E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr. A. Bouman, Rotterdam; Ir. B. ter Brugge, Almelo; Dr. K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer-de Vries, Kampen; Dr. R. J. Dam, Kampen; Dr. A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr. D. van Dijk, Groningen; Dr. D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gillhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr. J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr. J. van Herksen, Ermelo; Dr. B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggkerke; Dr. P. Jasperse, Leiden; Dr. J. Kapteyn, IJmuiden; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. J. L. Koole, Naaldwijk; Dr. E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr. J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Mevr. C. E. Th. Luijcknaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; Dr. G. Meima, Groningen; Dr. H. Mulder, Deventer; Dr. S. J. Popma, Amersfoort; Dr. A. Ringvalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr. G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr. R. Schippers, Rotterdam; Dr. J. Smelik, 's-Gravenhage; Dr. H. Smilde, Groningen; Dr. H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr. N. Streefkerk, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr. C. v. Til, Philadelphia Pa.; Dr. C. Veenhof, Haarlem; Drs. M. B. v. 't Veer, Groningen; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr. F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. H. J. Westerink, Leiden; Dr. D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Dr. S. U. Zuidema, Solo.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Goea.
Telefoon No. 2424 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Geneeskunde en Magie, IV. — Gedicht: Het heyrkracht. — Uit de Schriift: Onteyrodenheid zaalen, Richteren 9: 25—28a. — Kerkelijk leven: Een eerste „proeve“. „Wettelijke overheid“. „Centralisatie“. — Even parkeer: Zielskracht. — Vakwetenschap en praktijk: Ook het Calvinisme en... de techniek? IV, slot. — Aan een jongeren tijdgenoot, No. 5. — Uit de historie: Calvijn-Castellio, III. — Perschoon. — Correspondentie. — Kerknieuwa. — Bijlage: Heideb. Catechismus II, blz. 193—200.

HOOFDARTIKEL

Geneeskunde en Magie.

IV.

De vorige maal beëindigden wij onze bespreking met er op te wijzen, dat de natuurwetenschappelijke geneeskunde zich praktisch gesproken niet inliet met de gedachtenwereld, die zich ontwikkelde om verschijnselen, zooals het „dierlijk magnetisme“, het „sommambulisme“ en den „magnetischen slaap“. Zij kon dit ook niet, wilde zij niet weer onder den ban komen van magische voorstellingen, waardoor zij op den duur haar zelfstandigheid weer zou inboeten. Reeds bij Mesmer zelf zien wij deze tendenz tot het uitwissen der grenzen tusschen geneeskunde en religie duidelijk naar voren komen. Had hij niet aan het hoofd van iedere gemeente een leider willen zien, dien hij „geestelijke“ noemt, wiens ambt ook de zorg voor de openbare gezondheid moest omvatten?

Toch zou het niet lang duren, of aan den „magnetischen slaap“ wordt haar magisch aureool ontrouwd. We zien namelijk in het midden der negentiende eeuw het merkwaardige feit gebeuren, dat het gelukt de hypnose als een geheel natuurlijk gebeuren te bezien en te verklaren. Sterker nog, deze oorspronkelijk zoo geheimzinnige methode van behandeling wordt tenslotte dienstbaar gemaakt aan de diagnostische en therapeutische doeleinden van de moderne geneeskunde.

De man, die feitelijk het eerst den stoot in deze richting gaf, was de Engelsche chirurg James Braid. Deze onderwierp den „magnetischen slaap“ aan een nauwkeurig onderzoek onder meer in verband met zijn streven een middel te vinden, waardoor hij zijn patiënten zou kunnen opereeren, zonder dat zij daarvan iets gevoelden.

En als resultaat van dit onderzoek kwam hij tot de conclusie, dat het wezen der hypnose, — aldus betitelde hij den „magnetischen slaap“ —, gezocht moest worden in het vermogen der zieken om zich bepaalde dingen en toestanden in te beelden. Met deze natuurlijke verklaring meende hij geheel te kunnen uitkomen, zonder dat hij zich verder met de oude theorie, die in een overdragen van hypothetische magnetische krachten geloofde, behoefte in te laten. Hiermee was de eerste schrede gezet op den weg, die er op den duur toe leidde, dat de hypnose geheel los geraakte van de fantastische en magische voorstellingen, in het licht waarvan zij vroeger bezien werd.

Ook in Frankrijk wordt zij in de tweede helft der negentiende eeuw voorwerp van wetenschappelijk onderzoek. Vooral in Nancy bestaat voor haar groote belangstelling. Men spreekt zelfs van de „school van Nancy“. De oorspronkelijke opvattingen van Braid worden verdiept en uitgewerkt. In den grond blijkt zij niets anders te zijn dan een bepaalde vorm van suggestie, waarin het onbewuste zieleleven de hoofdrol speelt. En het gelukt de „school van Nancy“ haar in tweeërlei opzicht voor de geneeskunde van nut te doen zijn.

In de eerste plaats blijkt de hypnose een be-

paalde therapeutische waarde te hebben. Deze kan ik het gemakkelijkst demonstreeren door een kort overzicht te geven van wat er feitelijk gedurende dezen geestestoestand plaats heeft.

Door bepaalde hulpmiddelen wordt de patiënt eerst in een toestand van kunstmatigen slaap gebracht. Het wakende bewustzijn wordt daardoor geleidelijk uitgeschakeld. De gehypnotiseerde ziet en hoort nu niets anders dan den hypnotiseur en wat deze hem opdraagt of voorspiegelt. Hij is thans geheel op hem ingesteld. Alles, wat deze beveelt, volvoert hij geheel automatisch. Hij bevindt zich volkomen in de macht van een ander. In zekeren zin is hij geheel willoos en niet meer verantwoordelijk voor wat hij doet. Het „bewuste ik“ heeft het terrein geheel vrij gelaten aan het „tweede ik“, dat onder het gewone bewustzijnsleven woelt en werkt en ongemerkt zulk een grooten invloed heeft op het denken en handelen van den mensch. Met dat „tweede ik“ treedt de hypnotiseur in contact. Dit staat nu geheel voor hem open. Daarop werkt hij in. Hij kan nu zijn suggesties zonder eenige moeite daarin overbrengen. En de patiënt zal daaraan gevolg geven, niet alleen gedurende zijn hypnotischen slaap, maar ook straks, wanneer hij daaruit ontwaakt is, zonder er zich van bewust te zijn, hoe hij daartoe gekomen is. Zoo kunnen gevoelens van gezond zijn en het verdwijnen van nerveuze bezwaren gedurende de hypnose gesuggereerd worden met als gevolg, dat de zieke na afloop daarvan inderdaad zich gezond gevoelt en bevrijd blijkt te zijn van allerlei mogelijke klachten.

In de tweede plaats krijgt de hypnose ook een bepaalde diagnostische waarde. Want in dezen toestand kan de gehypnotiseerde zich dingen en gebeurtenissen herinneren, waarvan hij in het gewone dagelijksche leven geen weet meer heeft. Het onbewuste zieleleven heeft iedere ervaring van het bewustzijn geregistreerd en nauwkeurig vastgelegd. In contact met den hypnotiseur geeft het op alle vragen betreffende het verleden een nauwkeurig antwoord. Wat iemand in wakenden toestand geheel heeft vergeten, wordt thans volledig en klaar uitgesproken. Al het materiaal aan kennis, dat in het diepst van de ziel verborgen ligt, komt aan de oppervlakte en wordt voor de buitenwereld kenbaar.

En nu is deze merkwaardige eigenschap van het onderbewustzijn voor den medicus in zooverre van belang, dat ze hem in staat stelt het leven van zijn patiënt beter te leeren kennen en daardoor de oorzaak van diens lijden op te sporen. Het is vaak zoo, dat juist datgene, wat de zieke zich niet meer weet te herinneren, van de grootste betekenis is voor de verklaring van zijn klachten. Naar dat oogenschijnlijk geheel vergetene zoekt de zenuwarts, omdat het heel dikwijls den sleutel in handen geeft voor de oplossing van het psychisch conflict.

Het was dus inderdaad geen kleine triomf, die de geneeskunde op de oude magie wist te behalen. Maar bij dezen eenen triomf bleef het niet.

Naarmate we verder in de negentiende eeuw komen, zien wij, hoe de geneeskunde, dank zij haar natuurwetenschappelijke basis, er steeds meer in slaagt oeroude geneeskundige problemen op een natuurlijke wijze te verklaren. Ze weet geheel natuurlijke middelen aan te geven om ziekten te voorkomen en te bestrijden, en zij bereikt daarin een hoogte, zooals de geschiedenis die tevoren nog nooit had gekend. De medische wetenschap wint steeds meer aan macht en invloed. Oogenschijnlijk is haar gezag onbeperkt en heeft ze van de magische denkrichtingen niets meer te vreezen.

Toch is dit slechts schijn. Want aan het eind der negentiende eeuw en het begin der twintigste zien we in de wetten hetzelfde proces zich herhalen als in de achttiende eeuw, toen Mesmer met zijn „dierlijk magnetisme“ naar voren trad, maar thans nog veel scherper uitgesproken.

Het heyrkracht...

Het heyrkracht veler volken

Dat boven inde wolcken

Zieh legerde inde locht voor d' ondergange der Zonnen,
Vertoonde ons al de benden
Die d'oude Stad berenden,
En niet aflieten voor zy haddenze gewonnen.

's Nachts als wy bezigh waren

Om t'offren op d' Altaren,

En 't heyligh Pinxterfeest met yver uyttermaten
Aendachtelyck te vieren,
Nae d'overouw manieren,

Riep ons een stemme toe: laet ons dees Kerk verlaten.

Lof zy Jehova die ons wormkens vrund'lyk is,
En toont den rijcken schat van zijn geheymenis:
Die zynen Engel zendt uyt 's Hemels hooge kereken,
Om ons t' ontslyten wat wy hebben aen te merken
In Jacobs droeven val, en jammerlycke ellend.
Mijn Christenen, dit in uws herten tafel print:
Aenmerckt Gods strengheyt aen de geen die hem

[verachten,

Zijn groote goedigheyt aen al die op hem wachten.

JOOST VAN DEN FONDEL.

(Uit: Hierusalem verwoest.)

In Mesmer's dagen had de medische wetenschap nog niet dien sterk uitgesproken materialistischen inslag als later het geval was, al waren de tendenzen daartoe wel reeds te herkennen. Bovendien stond zij toen nog in haar kinderschoenen, zoodat zij nog niet die algemeene erkenning vond, waarop zij later kon bogen.

Maar in de periode, waaraan wij thans toegekomen zijn, wordt zij praktisch geheel beheerscht door het streven alle levensverschijnselen op louter stoffelijke, d.w.z. mechanistische wijze te verklaren. Dit moge dan op bepaalde terreinen van het geneeskundig onderzoek tot geweldige successen geleid hebben, anderzijds had het ook een steeds toenemende vernauwing van haar gezichtsveld tot gevolg. Voor den geestelijken kant van 's menschen bestaan kreeg zij steeds minder oog. Zelfs de ontdekking van het wezen van de hypnose kon daaraan in feite niets veranderen. En naarmate haar invloed toenam, werd juist dat element steeds sterker gemist, dat juist de kracht en de betekenis van de magie geweest was.

En weer herhaalt zich het verschijnsel, dat de mensch zich in zijn lijden niet bevredigd voelt door een levenshouding, die alleen maar waarde toekent aan wat zintuigelijk waarneembaar is. In zijn nood blijft hij deze ontoereikend vinden om zijn diepste behoeften te bevredigen.

En weer moet ik er op wijzen, dat hij in dat lijden worstelt met een mysterie, dat voor hem niet langs natuurwetenschappelijken weg is op te lossen, omdat zijn geheele bestaan als mensch, en niet uitsluitend zijn biologische verschijningsvorm, hierbij op het spel staat. En juist dit doet hem zoeken naar middelen om boven de natuurwetten uit te komen en om contact te krijgen met een wereld, die in staat is den natuurlijken loop der dingen te doorbreken.

Uit deze behoefte was, zooals wij zagen, de magie voortgekomen. En ook thans weer gaat zij niet ten onder, vooral waar in de moderne geneeskunde zulk een vlakke opvatting omtrent ziekte en dood tot uiting kwam. De magie had slechts den vorm te verwisselen en zich aan te passen aan het cultuurniveau van den nieuwen tijd om den van zijn Schepper afgevalen mensch, die het rechte inzicht in het verband tusschen Goden wereld was kwijt geraakt, toch weer de suggestie bij te brengen, dat het mogelijk was langs zelfgekozen wegen de wereld der

onzienlijke dingen te verklaren en onder zijn macht te brengen.

Het is het pantheïsme, dat bij den overgang van de negentiende naar de twintigste eeuw zich openbaart als reactie tegen het materialisme en het positivisme der negentiende eeuw. Fel is zijn critiek op den geest van stofvergoding, die de menscheit zoo lang in haar ban gehouden had. Het wil den hongerigen mensch weer voeden met geestelijke spijzen, nadat hij zoo lang steenen voor brood gekregen had.

In allerlei vorm breekt dit pantheïsme door. Op verschillend gebied doet het zijn invloed gelden. Niet het minst neemt het een vijandige houding aan tegenover de medische wetenschap. Het zoekt daarvan een geheel andere oriëntatie. Niet vanuit het natuurlijk-stoffelijk gebeuren moet de geneeskunde naar zijn meening opgebouwd worden, maar vanuit een bovenzinnelijk standpunt, dat aan alle dingen slechts een geestelijke realiteit geeft.

En zoo wordt de geneeskunde hier weer bij de pseudo-religie ondergebracht, voorzover we tenminste bij het pantheïsme van religie kunnen spreken. We zien haar weer teruggedrongen in het mysterieuze duister der oude tempels. De ziener, de priester gaat herleven, aan wien tevens opgedragen wordt voor het lichamelijke heil van zijn schapen zorg te dragen. Ook bij Mesmer namen wij een dergelijk verschijnsel waar.

Als voorbeeld uit onzen tegenwoordigen tijd noem ik nu in de eerste plaats de Christian Science. Deze beweging treedt in de tweede helft der negentiende eeuw voor het voetlicht.

Zij leert, dat God de eenige werkelijkheid is. Slechts geest bestaat. Van stof, van materie wil zij niets weten. Wat we bij den mensch zien als hersenen, beenderen, spieren, bestaat slechts in de verbeelding. Slechts zijn denken, gedachten en ideeën hebben werkelijkheid. Ziekte en dood berusten op een waanvoorstelling, ze zijn gevolg van een verkeerd gedachtegang. Daarom moet den zieke het inzicht bijgebracht worden, dat het verkeerd is te gelooven, dat hij van God gescheiden is, en dat hij alleen maar het goddelijk principe van leven en liefde heeft te volgen om gezond te worden en te blijven. De taak van den geneesheer, — voorzover men tenminste hem aldus kan aanduiden —, bestaat dan ook daarin, dat hij zijn patiënten van hun verkeerde voorstellingen onttrent hun bestaan verlost. Hij moet hun het juiste denken bijbrengen. En daarnaast ook den nadruk leggen op het goede handelen. Maar dit is slechts mogelijk, indien hij ook bij zich zelf het morele kwaad uitbant. Want alleen daardoor verkrijgt hij de geestelijke vrijheid, welke hem in staat stelt het lichamelijke kwaad bij zijn patiënt te verdrijven.

Het gebed speelt daarbij een belangrijke rol. Maar dit bidden heeft niet plaats in den zin van voorbeding, want dit alles zou tot de afgoderij behooren. Bidden is volgens de Christian Science eenvoudig alles uit het bewustzijn bannen, wat niet met Gods wezen naar de voorstelling, die zij zich daarvan gevormd heeft, overeenkomt.

En zoo zijn we hier weer op het gebied van de magie aangeland: God wordt gebruikt als een middel om zich immuun te maken voor allerlei kwalen. Wie deel heeft aan de goddelijke macht, aan de goddelijke liefde, is in staat de natuurwetten buiten werking te stellen.

En ook zien wij hier de geneeskunde haar eigen karakter verliezen en opgaan in een soort religie. De „gezondheidsbidder“ is de priester van het oude heidendom. Reeds spoedig na haar stichting wordt de Christian Science van een vereeniging tot een kerk omgevormd.¹⁾

's Gr.

G. K. S.

¹⁾ Over het magisch karakter der Christian Science, zie Dr J. W. Herfst, „Gezondheid en Heil“, pag. 139. Over het pantheïstisch karakter, zie Dr J. Ch. Kromsigt in „Christus-prediking tegenover Moderne Gnostiek“, pag. 158.

UIT DE SCHRIFT

Ontevredenheid zaalen.

En de burgers van Sichem bestelden tegen hem, die op de hoogten der bergen lagen leiden, en al wie voorbij hen op den weg doorging, heroefden zij; en het werd Abimelech aangeregt. Gaäl de zoon Ebeds kwam ook met zijne broederen, en zij gingen over in Sichem, en de burgers van Sichem verlieten zich op hem; en zij togen uit in het veld, en lazen hunne wijnen af, en traden de druiven, en maakten lofbedeekens; en zij gingen in het huis hunns Gods, en aten en dronken, en vloekten Abimelech.

En Gaäl de zoon van Ebed zeide: Wie is Abimelech, en wat is Sichem, dat wij hem dienen zouden?

Richteren 9: 25, 26, 27, 28a.

Sichem, in de dagen der Richteren, — 't was niet veel in het oog van menschen, zooals wij zijn, menschen, die in een paar maand zóoveel volken zien onderworpen en zóoveel vierkante kilometers grond bezet.

Niettemin had Sichem een „koning“. In den tijd van ons teksthoofdstuk heette de titularis Abimelech.

De Richterenperiode miste een centraal gezag, en dat was een gevolg van de ontrouw aan het Woord van God. Twee rampen, die samen de deur openzetten voor willekeur en revolutie, voor gerechtelijken moord en snelle regeeringswisseling.

Sichem had dat aan den lijve ondervonden. De manier, waarop Abimelech aan het bewind gekomen was, legde er getuigenis van af. Hij was, om zoo te zeggen, een hinderlijke figuur in het schouwtooneel van de kerk des Ouden Verbonds. Wanneer op het doek een film vertoond wordt, of een lichtbeeld, en in de zaal is iemand, die van zijn plaats opstaat, en zóó gaat staan, dat hij het beeld onderschept, dan zien de menschen niets meer, dan een figuur, die zij niet scherp onderscheiden. En wat ze zien móeten, ontgaat hun. Zoo is ook Abimelech: onder Israël dient alle koningschap, en alle leiderschap theocratisch te wezen: het dient zich te verbinden met de priesterlijke liefde, die dient. Maar Abimelech komt tot de macht door een 70-voudigen moord; dat er één ontsnapte, was werkelijk niet zijn „schuld“.

Niet lang echter handhaaft zich de tyrannie, die een zedelijken grondslag mist. Straks dingt een ander naar de heerschappij, en die ander is al evenmin kieskeurig in het zoeken naar de middelen, die hem op het schild kunnen heffen. Tusschen Abimelech en zijn onderdanen, de burgers van Sichem, komt „een booze geest“ een wig drijven: het afweekingsproces is dra aan den gang. En dezelfde burgers, die zoo „enthousiast“ Abimelech tot dictator hebben uitgeroepen, zijn nu na enkele jaren al klaar, om hem op zij te dringen.

Dat gaat evenwel „methodisch“, „systematisch“. Nummer één der revolutionaire methoden is: opzettelijk ontevredenheid zaaien. Men legt lieden in hinderlaag; hun taak is, relletjes te veroorzaken, die Abimelech's bewind in kwade reuk moeten brengen. Men máákt misère, opdat het volk die misère straks verwijte aan de verantwoordelijke regeeringsinstanties. De bergstreek, toch al ontoegankelijk, en moeilijk te controleeren, wordt onveilig gemaakt; een fluistercampagne ontwikkelt zich straks, spoedig en heftig. Hebt u het al gehoord: al weer een karavaan geplunderd! Mooie regeering hebben we! Terwijl de profetie klaagt, dat destijds in Gods verbondsland een ieder deed wat goed was in zijn oogen, daar gebruikt de revolutionaire plan deze klacht, schijnheilig genoeg overgenomen, als een welkom propagandamiddel. Men stóókt: straks zal de zittende regeering de gevolgen wel ondervinden, wanneer het „uur der bevrijding“ eens slaat. Verraders werken achter de schermen; maar zij zuchten steen en been over het verraad: de slappe regeering „verraadt“ de „onschuldige slachtoffers“, die men ostentatief beweent...

Nummer twee der revolutionaire methoden is: zorgen voor een candidaat-bevrijder; een man, die op de ruïnes van den verlepten inboedel de vaan van een nieuw, een jeugdig bewind zal planten, zoodra het groote uur, de stonde der bevrijding maar slaat! Als zoodanig fungeert hier een zekere Gaäl. Sommigen hebben gemeend, dat hij het proletarisch element vertegenwoordigde in tegenstelling met den aristocratischen Abimelech. Abimelech — die naam wijst op een koninklijken vader; het zou dus een man van deftige afkomst wezen. Gaäl evenwel is de zoon van „Ebed“; dat kan een eigenaam zijn, doch ook beteekenen: „slaaf“. Indien dit de juiste opvatting zou zijn, zou hier een „man uit het lagere volk“ een tegencandidaat zijn tegen den „dwingeland der plutocratie“. Evenwel — zekerheid aangaande den naam „Ebed“ hebben we niet; in dezen is dus voorzichtigheid den uitlegger geboden. Dit ééne is wel duidelijk: Gaäl heeft niet opgezien tegen „een opmarsch naar Sichem“. Met een keurbende van vertrouwden, zijn élite, rukt hij de stad binnen, de avonturier van onbekende afkomst. Verbondskind? Wat maalt men daarom? Abrahams zaad? Wel neen, het komt slechts op de daad aan. 't Is een Kanaäniet, — maar hij tenminste heeft initiatief! Hij maakt handig gebruik van de heerschende ontevredenheid, en wakkert ze aan. De heroïsche moed, en dan van een genie, dat uit de lucht kwam vallen; — is 't geen geschenk van „de Voorzienigheid“?

Nummer drie van de revolutionaire methoden is nu: syncretisme in den godsdienst, gepaard met een krachtig appèl op de diepere volksinstincten, plus gedweep met de „volksche“ cultuur. Men gaat naar buiten op het veld, — de groote optocht van bodemverbondenen! Men maakt een religieuze ceremonie van den oogst! Een dankzeggingsdienst ontbreekt niet; zouden de prachtige boeren, die op hun eigen bodem groot geworden zijn, niet de voorzienigheid erkennen in den oogst? Maar vooral geen sectarische kerk! Vooral geen traditionele dogmatiek! Vooral niet de orthodoxe Jahwë-dienst, laat de orthodoxe priesters zich niet met politiek inlaten! Men brengt zijn religieuze ceremoniën over naar het huis van... Baäl Berith. D.w.z. van den „Baäl des verbonds“. O zeker, 't verbond blijft aan de orde! Men is niet anti-religieus; de tradities van het voorgeslacht worden met begrijpende achting bejegend. Maar — er zij toch een nieuwe religie: de Baäl, de „nieuwe“ god, die bij den

bodem past, is met den niet-distinctieven, niet exclusivistischen, niet-sectarischen naam van Baäl prachtig getypeerd. De oude god van het oude rus, dat sedert vele eeuwen in Kanaän gewoond heeft kan zijn naam ook zonder redelijk bezwaar aan Jahwë leenen; baäl beteekent: heer. Maar die naam heeft boven het streng-orthodoxe „Jahwë“ dit voor, dat hij verbonden is aan het oude bloed, den ouden kanaänsbodem, — een prachtig symbool van religieuze natuurverbondenheid... De mythe keere terug en werke opvoedend.

Straks wordt het religieuze oogstfeest, gewijd aan den ouden baäl-berith, het hoogtepunt van het aldus opgewekte volks-enthousiasme. Onder luid geroep wordt Abimelech gevloekt, en de nieuwe aera ingeluid... De teerling is geworpen, — wie nu nog terug wil, is verrader van de nieuwe religie, en 'van de bevrijding!'

Het eind is straks een vreeselijk bloedbad. Velen vallen er aan ten offer, en ook Abimelech zelf vindt een smadelijk einde.

't Zijn oude geluiden, maar ze klinken ons geslacht als nieuw in de ooren. Niet, dat men zeggen kan: deze is van A, en de ander van B een zuiver prototype: de lijnen kruisen zich thans weer anders. Maar men vindt dezelfde dweperij, dezelfde methode, dezelfde mythen, dezelfde „religiositeit“. De God van Luther? — de oude germaansche Wodan is beter. De orthodoxe mensch? — maar de heroïsche is beter. Logische speculatie en kerkelijke theologie? — maar de mythe is beter. Traditie en legaliteit? — maar de stuwende kracht is beter, en de revolutionaire methode, mits ter hand genomen in dienst van het ideaal eener volks- en bodemverbondene religie van dynamisch gehalte is beter! Onrecht? Wat dèze dynamiek doet, dat is altijd recht!

Nu lette de kerk, die het Oude Testament als Gods Woord erkent, voor het minst op deze twee dingen.

In de eerste plaats: Abimelech en Gaäl zijn beiden onder het oordeel Gods verpletterd. Het was God, die een „boozen geest“ gezonden had tusschen Abimelech en Sichems burgers. De Heere God heeft het pad der eigenwilligheid en de slagvelden der principiële verwarring in zijn theocratische verbondsgemeenschap telkens en telkens weer laten opbreken om beurten door de elkaar bekampende partijen. Partijen, die niet naar de schriftuurlijke anlithese zich afgrensden tegenover elkaar, doch zich van elkaar onderscheidden door maatstaven in het kader van tegenstellingen, die zij zelf bedacht hebben. Zoo slaan de bommen en granaten van 1914-'18 en van 1940 diepe gaten in de wegen der wereld, want de tegenstellingen die menschen maken zijn niet naar de principes van het Woord geformuleerd. Heden Abimelech, morgen Gaäl — en het eind is, dat na de Richterenperiode de Heere het theocratisch koningschap stelt, gemarkeerd in David, en daarom uitdrijvende Saul. Zoo komt over Compiègne I en II ten slotte de theocratische Priester-Koning Jezus Christus Triumfator tot zijn laatste heerschappij. Het hoofd omhoog, uw verlossing komt!

In de tweede plaats: de revolutionaire woeling, die te Sichem tegen Abimelech stemming maakte, kon hem veel verwijten. Abimelech was ook een sta-in-den-weg toen Jahwë het beeld van den theocratischen priester-koning projecteerde. Maar toen Sichem dezen duivel uit wilde werpen door Beëlzebub, den overste der duivelen, toen werd Israël nóg verder afgevoerd van het schouwtooneel, dat den Messias aan de kerk vertoont. Slechts de terugkeer naar het Woord heeft weer verlossing gebracht.

Alzoo zal het ook met dit geslacht zijn. Amen.

K. S.

KERKELUK LEVEN

EEN EERSTE „PROEVE“.

We spraken verleden week over de oprichting van de nieuwe „corporatieve perskamer“, en den „Raad van Voorlichting“, die daartoe leiden moest.

Sindsdien kregen we een proeve van de werkwijze van dit lichaam onder de oogen; het was een zending, bestemd voor de redacties van onderscheiden bladen. Gelijklopend natuurlijk.

Ik heb me er zeer over verwonderd, dat Nederlanders, zonder dwang (dat stond in de circulaire er immers duidelijk bij?) met zulke producten, en vooral met zulke „voorlichtingsmethoden“ ons aan boord durven komen. Brutaal, of naïef in hooge mate.

Twee dingen vielen me op.

Allereerst, dat er tweeërlei papieren in de enveloppe zaten, die men aan een kerkelijk orgaan zond. Eén „vertrouwelijk“, en één voor publicatie bestemd gedeelte.

In dat „vertrouwelijke“ deel stond iets te lezen over wat de commissie zoo al voor verzoeken had te doen. Waarom zoo vertrouwd? Mag het kerkvolk niet weten, wat men met zijn redacties voor heeft? Hoe men ze inspinnen wil in het totalitaire net?

We nederla
zoolang
lei cont
stap in
niet ve
zichzelf
tie, ook

Het
pers, o
Als de
alle ke
enkele

— o d
den ko
Het fr
lijk en
zinnety
is de t
zeer h
van he
grond”
wijbeg

Nu l
„thomis
pagand
een ver
Wat er
geteeke
bladen
staan...

Voorl
van ro
Dat zij
want al
rust, da
het ron
rustte l
tischen
tischen
werd er
roomsch
vogelaa
het vol
openlijk
dàt is
nog rup
Noch or
groote
tenzij ik
Overi

ren ont
schakeli
socialist
we kun
De d
verklarc
dat wij
praestat
bekijken

Intuss
mensche
wij den
verande
in de
dan zij
historis

En d
wakker
voor hu
staan, d
eenige
behóóre

Teek
perron
daar an
het pub
en d
Elke d
verderf

Zijt n

„WET

In on
gen geu
overheid
rijksgeb
lijken to
val-zond
afgelegd
duitsche
eenigen
de feltes
feiten: v
de vrede
gecapitt
kende v
van een
aan de v
termino

Sinds
de ooges
revoluti
handeler
volgens
Dr N
reeds g
a. Sta
feitel